

Христина ПАШКОВСЬКА, Оксана ПЕРХАЧ

ДП “БРОДІВСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО”: СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКОРИСТАННЯ, ЛІСОВІДНОВЛЕННЯ ТА ЛІСОЗАХИСТ

Проведено еколого-географічний аналіз сучасного стану, використання, лісовідновлення та лісозахисту ДП “Бродівське лісове господарство”. За геопросторовою структурою підприємство складається із шести лісництв: Берлинське; Бродівське; Заболотцівське; Лагодівське; Лешнівське; Підкамінське. На даному підприємстві ведення господарства здійснюється на принципах невиснажливого, постійного і неперервного лісокористування. Лісгосп мав затверджену розрахункову лісосіку рубок головного користування в обсязі 29,4 тис. м³ ліквідної деревини, в 2017 р зроблений перерахунок, який склав 62,61 тис. м³ ліквідної деревини. Фактичний об’єм заготовок за два останні роки склав 96% середньорічного обсягу діючої розрахункової лісосіки на час лесоустроєння. Проаналізовано побічне лісокористування: сінокосіння; виробництво меду; збір ягід та грибів. Значна увага приділяється охороні лісопокритих площ. Досліджено.

Ключові слова: еколого-географічний аналіз, лісове господарство, лісовпорядкування, побічне лісокористування, охорона лісів.

Постановка науково-практичної проблеми. Для економічного потенціалу регіону ліси мають надзвичайно важливе значення. Ліси використовують як ресурсний матеріал для розвитку різних галузей економіки, створюють придатні умови для життя людини. Лісові ресурси – це і деревина, і технічна сировина, і харчові та кормові ресурси. Важливого значення набувають ліси як засіб охорони навколишнього середовища. Завдяки захисним властивостям ліси сприяють поліпшенню водного режиму територій, підвищенню врожайності сільськогосподарських культур. У сукупності з іншими природними ресурсами лісові ресурси є складовою частиною продуктивних сил країни, безпосередньо беруть участь в економічному розвитку, у забезпеченні соціальних потреб суспільства, виступають одночасно як засіб виробництва, предмет і продукт праці. У лісовому господарстві ліс виступає як предмет праці — тобто як об’єкт, на який людина діє в процесі праці і який є матеріально речовою основою майбутнього продукту.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Лісові ресурси - це сукупність матеріальних благ лісу, які можна використати без шкоди навколишньому середовищу і з найбільшою господарською активністю. Всю різноманітність компонентів лісових ресурсів залежно від їх призначення й особливостей використання можна об’єднати в такі групи: сировинні ресурси деревного походження, ресурси недеревного походження, ресурси тваринного походження, багатосторонні корисні функції лісу та його позитивний вплив на навколишнє середовище [5, с. 45]. Лісовий фонд відіграє важливу роль в економіці України і справляє великий вплив на розвиток промисловості, сільського господарства, різних

промислів, туризму, організацію відпочинку тощо [1, с. 12]. Мальовнича гірська природа Карпат з її лісовими ландшафтами та унікальними мінеральними водами в перспективі може перетворитися в потужний валютний цех України, якщо зберегти це природне багатство від подальшої руйнації та з розумом використати для потреб національної економіки і соціального розвитку [4, с. 127]. Український лісівник Ігор Синякевич дає таке визначення: “Лісові ресурси – це рослини, тварини і корисні властивості лісу (рекреаційні, охоронні, захисні, регулюючі та інші), що можуть бути використанні для потреб національної економіки або населення” [2, с. 350]. Значний внесок у вирішенні еколого-економічних проблем раціонального використання і відтворення лісових ресурсів, формування організаційно-економічних механізмів розвитку лісоресурсної сфери зробили провідні вітчизняні та зарубіжні науковці: О. Анцукевич, С. Генсірук, Я. Дяченко, П. Погребняк, Є. Полянський, І. Синякевич, Ю. Туниця, О. Фурдичко, В. Ткач та ін.

Виклад основного матеріалу. Державне підприємство “Бродівське лісове господарство” розташоване в північно-східній частині Львівської області на території Бродівського адміністративного району. Основна частина території лісгоспу, за винятком Баратинської дачі Бродівського лісництва і Підкамінського лісництва в цілому відноситься до Надтирянської підзони Малого Полісся. В цілому територія лісгоспу по характеру рельєфу понижено-рівнинна, злегка хвиляста, переривається піщаними терасами витягнутими з північного заходу на південний схід.

Бродівський лісгосп був організований в 1948 році на базі приватних лісів. Загальна площа на момент організації складала 18485

га. В 1949 році лісгоспу було передано із інших лісгоспів окремі урочища і лісові масиви в районі м. Броди загальною площею 7237 га.

Перше лісовпорядкування в об'єктах було проведено в 1870 році на площі 1908 га. Наступні лісовпорядні роботи проводились в 1923-1925 рр., ревізія лісовпорядкування в 1937-1938 рр. на площі 18,5 тис. га, при проведенні ревізії була виконана зйомка меж, планшетних рамок, просік, угідь тощо, проведена розбивка урочищ на квартали. Перше лісовпорядкування радянського періоду було проведено в 1960-1961 на загальній площі 25722 га. Починаючи з 1996 року на всій території лісгоспу проводилося безперервне лісовпорядкування. Воно полягало в щорічному проведенні натурних таксаційних робіт на площах охоплених господарською діяльністю, на прийнятих землях, на лісових ділянках, що зазнали впливу стихійного лиха. Всі поточні зміни вносилися в повидільну таксаційну і кар-

тографічну бази даних, які підтримувались в актуальному стані. Під час безперервного лісовпорядкування здійснювався контроль за якістю виконання лісгосподарських заходів і лісокористування, визначались місця їх проведення. За результатами безперервного лісовпорядкування надавалися комплекти обліково-звітної документації. Проводився аналіз виконання проекту організації та розвитку лісового господарства, а його результати доводилися на всі рівні господарського управління [8].

У ДП “Бродівський лісгосп” працює 466 працівників, які у 2017 році виконали великий обсяг робіт з вирощування та догляду за лісом, охороні лісу та переробки деревини. Лісгосп включає в себе шість лісництв: Лешнівське, Берлинське, Заболотцівське, Лагодівське, Бродівське та Підкамінське (табл. 1). Найбільшим є Лешнівське (4900 га), найменшим – Бродівське (3397 га) лісництва.

Таблиця 1

Адміністративно-організаційна структура та загальна площа ДП “Бродівське лісове господарство”

Найменування лісництв, місцезнаходження контор	Адміністративні райони	Площа, га
Лешнівське	Бродівський	4900
Берлинське	Бродівський	4677
Заболотцівське	Бродівський	4759
Лагодівське	Бродівський	3878
Бродівське	Бродівський	3397
Підкамінське	Бродівський	4697
Усього по лісгоспу:		26308

У 2004-2005 роках компанією “SGS QUALIFOR” всі ліси підприємства були сертифіковані. Система ведення лісового господарства у лісгоспі приведена у відповідність до міжнародних вимог щодо управління лісами та лісокористуванням на засадах сталого розвитку. Метою сертифікації лісів є забезпечення економічно, екологічно і соціально збалансованого ведення лісового господарства. Наявність сертифікату засвідчує, що лісова продукція надходить з лісів, ведення господарства в яких здійснюється на принципах невиснажливого, постійного і неперервного лісокористування, з врахуванням питань охорони довкілля, збереження біорізноманіття, інтересів працівників лісу та місцевого населення. Лісова сертифікація не має на меті отримання прибутку, а лише певних ринкових переваг. За результатом сертифікації був виданий сертифікат відповідності ведення лісового господарства встановленим вимогам. Щорічно проводиться наглядова перевірка відповідності системи ведення лісового господарства стандартам управління лісами та лісокористування на

засадах сталого розвитку. Сертифікація (вручення свідоцтва) – це незалежна оцінка діяльності організації за погодженими міжнародними стандартами. Вимоги стандарту FSC стосуються екологічного, соціального та економічного впливів лісового контролю. Відповідність вимогам оцінюється сертифікаційними органами “SGS QUALIFOR” є сертифікаційним органом, який має акредитацію FSC. Це означає, що продукція взята з лісів, сертифікованих “SGS QUALIFOR” може мати торговельний знак FSC. “Принципи та критерії FSC” застосовуються відповідно до національних і міжнародних законодавчих та нормативних актів. Вимоги стандартів FSC покликані не відмінювати, а скоріше доповнювати правила та ініціативи з ведення лісового господарства, забезпечивши відповідальне лісокористування у всьому світі.

Лісгосп мав затверджену розрахункову лісосіку рубок головного користування на 1995-2004 роки, в обсязі 29,4 тис. м³ ліквідної деревини, в 2018 році зроблено перерахунок, який становив 62,61 тис. м³ ліквідної деревини.

Фактичний обсяг заготівель за два останні роки становив 96 % середньорічного обсягу діючої розрахункової лісосіки на час лісовпорядкування. Недоруб розрахункової лісосіки пояснюється труднощами збуту деревини. Вихід ділової деревини становить 97,6 % від проектного. Розбіжність по фактичному виходу ділової деревини від даних розрахункової лісосіки незначна і пояснюється пошкодженням насаджень стовбурними гнилями. Рубки головного користування на 100 % проведені в місцях запроєктованих лісовпорядкуванням. Діюча розрахункова лісосіка і фактичний відпуск деревини відповідає принципу безперервного і невиснажливого лісокористування. Основні порушення Правил рубок головного користування і Правил відпуску деревини на пні в лісах України, виявлені лісовпорядкуванням за останні три роки: за даними безперервного лісовпорядкування – порушення вимог відводу – 3,1 га, розбіжності по площі – 7,3 га, знищення підросту – 8,0 га. Під час рубок головного користування втрати деревини не допускалися. В цілому рубки головного користування проводились згідно з виробничо-фінансовим планом. Негативного впливу на структуру, стан лісового фонду рубки головного користування не завдали. Попереднім лісовпорядкуванням проектувалось проведення рубок догляду на площі 3789,0 га з вирубкою загального запасу 57,85 тис. м³. Всього за ревізійний період рубки догляду були проведені на площі 7179,2 га з вирубкою загальної маси 136,96 тис. м³. Причини значних відхилень в обсягах рубок догляду, в порівнянні з проектом, у значній мірі пов'язано зі збільшенням ревізійного періоду до 16 років. Стан насаджень, не охоплених рубками поліпшення якісного складу лісів, на рік лісовпорядкування задовільний. Облік рубок догляду за видами в лісгоспі ведеться в цілому задовільно. Основним методом проведення рубок догляду є комбінований, який поєднує принципи низового та верхового доглядів. Вибіркові санітарні рубки проводились в середньому щорічно на площі 766,1 га. Проведення вибіркового санітарних рубок не призвело до суттєвого покращення санітарного стану насаджень. У результаті проведення санітарних рубок вдалось скоротити осередки кореневої губки лише на 1,9 га, тому в наступному ревізійному періоді необхідно більше уваги приділити проведенню санітарно-оздоровчих заходів [8].

У лісгоспі є такі види побічних користувань: сінокосіння, випас худоби, виробництво меду, збір і заготівля дикорослих плодів і

ягід, збір грибів. Заготівлею і збором дикорослих плодів, ягід, грибів займається місцеве населення, як для власних потреб, так і для реалізації. Лісгосп задовольняє потребу в деревині в основному територію Бродівського адміністративного району. Найбільшим споживачем є лісопромисловий завод Бродівського лісгоспу. Річна потреба в деревині в зоні діяльності лісгоспу складає близько 120,0 тис. м³. У 2018 р. в лісах лісгоспу в цілому було заготовлено 89,99 тис. м³ ліквідної деревини, в т.ч. ділової – 58,88 тис. м³. Із загального обсягу заготовленої ліквідної і ділової деревини хвойні породи складають відповідно 79,45 тис. м³ (48,33 тис. м³), твердолистяні породи – 11,92 тис. м³ (7,75 тис. м³), м'яколистяні породи – 5,62 тис. м³ (2,80 тис. м³). Основні сортименти, які заготовлюються в лісгоспі: пиловник хвойних порід – 68%, будівельний ліс – 12,0%, дрова паливні – 20,0%. Найбільшим попитом в споживачів користується пиловник хвойних порід. Господарська діяльність лісгоспу спрямована на поступове розширення, використання і відновлення лісових ресурсів, підвищення якісного складу і продуктивності лісів, а також посилення їхніх водорегулюючих, ґрунтозахисних та рекреаційних функцій. Показники виробничої діяльності вказують на високу інтенсивність ведення лісового господарства. Технічне і транспортне забезпечення достатні для виконання запроєктованих обсягів. Ступінь забезпечення транспортними засобами становить 100%. Виробничим фондом лісгосп забезпечений на 100 %, житловим на 80 %. Кадрами постійних робітників лісгосп забезпечений на 95%. Лісова охорона залучалась до виконання лісогосподарських і лісокультурних робіт. Основні форми організації праці – бригадний метод на всіх лісогосподарських роботах. Штат лісгоспу повністю укомплектований і достатній для виконання усіх виробничих програм. Займається переробкою деревини і виготовленням товарів народного споживання і виробничого призначення. Лісове господарство в економіці району займає досить значне місце. Основні напрямки розвитку лісового господарства – це раціональне використання лісових ресурсів із збереженням і підвищенням всіх корисних функцій лісових насаджень. Загальна потреба району у деревині з місцевих лісів задовольняється на 65 %, в тому числі з лісів ДП “Бродівське ЛГ” 60 %, інша частина з Бродівського ДЛГП ЛГП “Галсільліс” [8]. У лісгоспі існує базовий лісовий розсадник на площі 74,2 га. Цієї площі достатньо для вирощування необхідної кількості садивного мате-

ріалу, надлишок площі базового лісового розсадника використовується для вирощування посадкового матеріалу для реалізації іншим лісокористувачам, частина площі знаходиться під чорними і сидеральними полями, частина використовується для вирощування лікарської сировини, а частина використовується у підсобному господарстві.

Санітарний стан лісів лісгоспу в даний час слід вважати задовільним, про що свідчать дані лісопатологічного обстеження. У минулому ревізійному періоді спостерігались спалахи таких хвороб лісу: трутовик несправжній осиковий, поперечний рак дуба, бактеріальний рак ясеня, омела, бурелом. Запроектвані оздоровчі заходи надаються у відомостях рубок, поліпшення якісного складу лісів. В залежності від появи і розвитку шкідників та хвороб лісу, зміни санітарного стану насаджень, обсяги лісозахисних заходів повинні уточнюватись та корегуватись. Основою своєчасного і економічно доцільного комплексу заходів по боротьбі зі шкідниками і хворобами лісу повинен бути ретельний нагляд, своєчасне виявлення осередків і вогнищ шкідників. Обов'язковому щорічному лісопатологічному обстеженню підлягають насадження, в яких в минулому були вогнищами небезпечних шкідників і хвороб лісу. Заради попередження можливого нанесення збитків лісовому господарству, держлісгоспу необхідно застосовувати систему заходів, яка полягає в планомірному проведенні карантинних, лісгосподарських, біологічних, фізико-механічних та хімічних заходів боротьби, яка повинна бути побудована згідно нагляду, інвентаризації та вивченню динаміки розвитку вогнищ шкідників та хвороб лісу.

Карантинні заходи полягають у неухильному дотриманні внутрішнього карантину – недопущенні розповсюдження шкідників і

хвороб лісу з інших регіонів, а також з одного лісництва, кварталу, ділянки в другий. При цьому особливу увагу необхідно звертати на перевезення посадкового матеріалу особливо з інших районів, з яким можуть переноситись небезпечні шкідники і хвороби. Лісгосподарські заходи є основою лісозахисту, оскільки при відповідній якості їх проведення, підбору порід згідно з типами лісу створюються стійкі насадження проти хвороб і шкідників лісу.

В умовах ДП “Бродівське лісове господарство” одним з основних методів боротьби зі шкідниками і хворобами лісу повинен бути біологічний метод. Здійснюватися він повинен такими шляхами: використання комахоїдних птахів і звірів; використання хижих та паразитуючих комах ентомофагів (мурашок, наїзників, тахин); застосування грибів, бактерій, вірусів, які знищують та шкодять шкідникам і хворобам лісу (мікробіологічний метод). Хімічний метод боротьби зі шкідниками належить застосовувати, коли чисельність шкідників загрожує масовим пошкодженням деревостану. Для прогнозу розвитку популяції короїда-типографа і визначення його шкідливості доцільно в межах лісництв здійснювати щорічно ентомологічний моніторинг методом застосування феромонних препаратів.

Висновки. ДП “Бродівське лісове господарство” - це комплексне підприємство, яке займається лісовідновленням, рубками пов'язаними з веденням лісового господарства, лісозаготівлею та переробкою деревини. З поміж майже двох десятків лісгоспів, які входять до сфери Львівського обласного управління лісового та мисливського господарства, державне підприємство “Бродівське лісове господарство” виділяється вже тим, що має надзвичайно високий рівень переробки деревини.

Література:

1. Генсірук А. С., Нижник М. С. Географія лісових ресурсів України / А. С. Генсірук, М. С. Нижник. - Львів: Світ, 1995. - 115 с.
2. Рябчук В. П. Недеревна продукція лісу / В. П. Рябчук. - Львів: Світ, 1996. - 308 с.
3. Синякевич І. М. Економіка лісокористування / І. М. Синякевич. - Львів: Світ, 2000. - 370 с.
4. Синякевич І. М. Лісова політика / І. М. Синякевич. - Львів: ЗУКЦ, 2005. - 216 с.
5. Царик Л., Барна І., Гінзула М. та інші / Природокористування. Навчальний посібник / Л. Царик, І. Барна, М. Гінзула. - Тернопіль: ТНПУ, 2015. - 397 с.
6. www.dklg.kmu.gov.ua - Державне агентство лісових ресурсів.
7. www.pidruchniki.com - Структура організації лісового господарства.
8. www.brodylg.at.ua. - ДП “Бродівське лісове господарство”.

References:

1. Hensiruk A. S., Nyzhnyk M. S. Geografija lisovykh resursiv Ukrainy / A. S. Hensiruk, M. S. Nyzhnyk. - Lviv: Svit, 1995. - s. 115.
2. Rjabchuk V. P. Nederevna produkcija lisu / V. P. Rjabchuk. - Lviv: Svit, 1996. - 308 s.
3. Synjakevych I. M. Ekonomika lisokorystuvannja / I. M. Synjakevych. - Lviv: Svit, 2000. - 370 s.
4. Synjakevych I. M. Lisova polityka / I. M. Synjakevych. - Lviv: ZUKC, 2005. - 216 s.
5. Tzaryk L., Barna I., Hinzula M. ta inshi / Pryrodokorystuvannja. Navchal'nyj posibnyk / L. Tzaryk, I. Barna, M. Hinzula. -

Тернопіль: TNPU, 2015. - 397 с.

6. www.dklg.kmu.gov.ua – Derzhavne ahentstvo lisovych resursiv.
7. www.pidruchniki.com – Struktura organizacii lisovoho hospodarstva.
8. www.brodylg.at.ua. – DP "Brodivs'ke lisove hospodarstvo".

Аннотация:

Христина Пашиковская, Оксана Перхач. ГП «БРОДОВСКОЕ ЛЕСНОЕ ХОЗЯЙСТВО»: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ, ИСПОЛЬЗОВАНИЕ, ЛЕСОВОССТАНОВЛЕНИЕ И ЛЕСОЗАЩИТА

Произведен эколого-географический анализ современного состояния, использования, лесовосстановления и лесозащиты ГП «Бродовское лесное хозяйство». Это предприятие находится в северо-восточной части Львовской области. За геопространственной структурой предприятие состоит из шести лесничеств: Берлинское; Бродовское; Заболотцевское; Лагодовское; Лешневское; Подкаменское. На данном предприятии ведение хозяйства осуществляется на принципах неистощаемого, постоянного и непрерывного лесопользования. Лесхоз имел утвержденную расчетную лесосеку рубок главного пользования в объеме 29,4 тыс. м³ ликвидной древесины, в 2017 г. сделан перерасчет, который составил 62,61 тыс. м³ ликвидной древесины. Фактический объем заготовок за два последние годы составил 96 % среднегодового объема действующей расчетной лесосеки на время лесоустройения. Существует также побочное лесопользование: сенокосение; производство меда; сбор ягод и грибов. Значительное внимание уделяется охране лесопокрытых площадей.

ГП "Бродовское лесное хозяйство" - это комплексное предприятие, которое занимается лесовосстановлением, рубками связанными с ведением лесного хозяйства, лесозаготовкой и переработкой древесины. Среди почти двух десятков лесхозов, входящих в сферу Львовского областного управления лесного и охотничьего хозяйства, государственное предприятие "Бродовское лесное хозяйство" выделяется уже тем, что имеет чрезвычайно высокий уровень переработки древесины.

Ключевые слова: эколого-географический анализ, лесное хозяйство, лесоустройство, побочное лесопользование, охрана лесов.

Abstract:

Chrystyna Pashkovska, Oksana Perkhach. State Enterprise "BRODIVSKE FOREST AGRICULTURE": MODERN STATE, USE, FORESTRY RENEWAL AND FORESTRY PROTECTION

An ecological-geographical analysis of the current state, use, reforestation and forest protection of the State Enterprise "Brodivsky Forestry" was conducted. This enterprise is located in the northeastern part of the Lviv region. The leading domestic and foreign scientists made significant contributions to the solution of ecological and economic problems of rational use and reproduction of forest resources, formation of organizational and economic mechanisms of forest resource development: O. Antsukevich, S. Gensiuk, Y. Dyachenko, P. Pogrebnyak, E. Polyanskyi, I. Sinyakivich, Yu. Tunitsa, O. Furdichko, V. Tkach and others.

According to the geospatial structure, the enterprise consists of six forestry enterprises: Berlin; Brodivske; Zabolottsevskoe; Lagodivskoe; Leshnovskoe; Pidkaminsky The largest is Leshnivske (4,900 ha), the smallest is Brodivske (3.397 ha) forestry. Brody forestry was organized in 1948 on the basis of private forests. The first forest management in the objects was carried out in 1870. Since 1996, continuous forest management has been conducted throughout the forestry sector. During continuous forest management, the quality control of forest management and forest management was carried out, the places of their holding were determined. In 2004-2005, the company SGS QUALIFOR certified all the company's forests. The purpose of certification of forests is to ensure economically, ecologically and socially balanced forest management. At this enterprise, the economy is carried out on the principles of non-exhausting, permanent and continuous forest management. The forest enterprise had an approved cut timber for main use in the amount of 29.4 thousand m³ of liquid wood, in 2018 a recalculation was made, which amounted to 62.61 thousand m³ of liquid wood. The actual volume of procurement for the past two years amounted to 96% of the annual average of the current estimated forest area at the time of forest management. The output of commercial wood is 97.6 % of the project. Head-coats are 100 % held in places designed by the forest management. In total, during the audit period (16 years), the carcasses were held on an area of 7179.2 hectares with total felling of 136.96 thousand cubic meters. Condition of plantations not covered by felling improvement of qualitative composition of forests, in year of forest management, satisfactory. Selective sanitary logging was carried out annually on an area of 766.1 hectares.

There is also a secondary forest use: hay mowing; production of honey; picking berries and mushrooms. The sanitary condition of the forestry forests at the present time should be considered satisfactory, as evidenced by the data of the forest-pathological survey. The planned health improvement measures are provided in the details of cutting, improving the qualitative composition of forests. Quarantine measures consist in the strict observance of internal quarantine - the prevention of the spread of pests and diseases of forests from other regions, as well as from one forest to another. One of the main methods of combating pests and diseases of the forest must be a biological method. Thus, SE "Brodivsky Forestry" is a complex enterprise engaged in reforestation, logging, forestry, logging and wood processing. The table contains one table.

Key words: ecological and geographic analysis, forestry, forest management, forest management, forest protection.

Надійшла 30.09.2019 р.